

Mnichovské hadce

Text a foto: Jan Moravec

Hadec neboli serpentinit je velmi zvláštní hornina. Má zcela specifické chemické vlastnosti, zejména vysoký, pro řadu rostlin toxický obsah hořčíku a dalších kovů a naopak velmi nízký obsah živin. V důsledku toho rostou na hadcích rostlinná společenstva, jaká nenajdeme nikde jinde. A protože hadec je hornina poměrně vzácná, vyskytující se jen ostrůvkovitě, patří i hadcová společenstva mezi velké vzácnosti.

▲
Hadcová skála Křížky
je jedním ze symbolů
Slavkovského lesa

Takzvané Mnichovské hadce, nacházející se v centrální části Slavkovského lesa, v prostoru vymezeném zhruba vesnicemi Prameny, Nová Ves, Louka, Mnichov, Sítiny a přírodní rezervací Smraoch, je největším hadcovým komplexem v Čechách. Jeho severní částí nás provede stejnojmenná naučná stezka, vybudovaná v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě

Českým svazem ochránců přírody Kladská.

Naučná stezka začíná při silnici z Nové Vsi do Pramenů, pod skalnatým návrším se třemi kříži, příhodně zvaným Křížky, které je jednou z ikon Slavkovského lesa. Najdeme zde hned dvě zastavení. První je naproti Křížkům, na okraji Upolínové louky. Tato národní přírodní památka ještě nemá

SPOLEČNOST NET4GAS

je spolehlivým a bezpečným provozovatelem přepravní soustavy pro zemní plyn v České republice a rozvíjí odpovědnou politiku ochrany životního prostředí s ohledem na současné a budoucí generace. Od toho se odvíjí nejen její odpovědné podnikání, ale také dlouhodobá strategie firemní filantropie realizovaná v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě. Je dlouholetým generálním partnerem Českého svazu ochránců přírody, se kterým se podílí na zpřístupnění přírodně cenných lokalit veřejnosti, a také celostátních přírodovědných soutěží Zlatý list a Ekologická olympiáda, které pořádá Sdružení mladých ochránců přírody ČSOP. Více informací o programu a zpřístupněných lokalitách najdete na www.blizpriode.cz.

s hadci nic společného, ale za návštěvu určitě stojí. Zejména z jara, kdy je pokryta stovkami žlutých hlávek upolínů. Je jednou z nejzachovalejších luk centrální části Slavkovského lesa. Nahlédnout do nitra této mokřadní lokality umožňuje sto metrů dlouhé dřevěné molo (ale v posledních letech je zde bohužel často tak sucho, že ani není potřeba).

Protější národní přírodní památka Křížky, to je úplně „jiné kafe“. Hadcová skalka stepního charakteru s vřesovišti hostí typickou hadcovou flóru, reprezentovanou zejména drobnými bílými zvonečky rožců. Ve většině literatury (a i na tabuli naučné stezky) se můžete dočíst, že jde o endemický rožec kuřičkolistý. Poslední výzkumy ukazují, že pravděpodobně nejde o čistý rožec kuřičkolistý, který je vyloženě lesním druhem, ale o jeho křížence s rožcem rolním, což nic nemění na skutečnosti, že jde o rostlinu, kterou nelze nalézt nikde jinde na světě než právě zde, na několika hadcových skalkách Slavkovského lesa. Na hadec jsou vázány i dvě vzácné kapradiny – sleziník hadcový a sleziník nepravý – které však již nejsou tak raritní, vyskytují se i na jiných hadcových horninách v Evropě. Nikoli typicky hadcový, ale pro Křížky typický je pak velmi časně vřesovec pletový. Jeho růžové kvítky lze nalézt často i pod sněhem. Mimochodem, Křížky jsou se svými 817 metry nad mořem nejvyšším místem celé naší trasy.

Od Křížků vede naučná stezka 400 metrů po silnici k jihu, kde se potkává se zelenou turistickou značkou. Zde také nalezneme třetí zastavení. Je věnované Dlouhé stoce, na jejímž břehu právě stojíme. Unikátní technické dílo je hodno svého jména, měří pětadvacet kilometrů. Vybudována byla

ve 30. letech 16. století pro potřeby dolů v okolí Krásna a Horního Slavkova; jednak k nim přiváděla z rašelišť v oblasti Kladské vodu nezbytnou pro pohon důlních a úpravnických mechanismů, jednak se po ní z hlubokých hvozdu plavilo neméně důležité dřevo.

Spolu se zelenou turistickou značkou se vydáme podél jejího břehu. Za pozornost stojí i zalesněný skalnatý hřebínek za stokou, zvaný Vřesovec.

- ▲ Jedno ze zastavení naučné stezky Mnichovské hadce
- ▼ Přístup do nitra Upolínové louky umožňuje dřevěné molo, vybudované také v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě

▲ *Vřesovec pleťový*

▼ *Endemické rožce na Křížkách, pravděpodobně kříženec rožce kuříčkolistého a rožce rolního*

Je samozřejmě také hadcový a i zde lze v omezené míře potkat typickou hadcovou flóru. Vřesovec je jedním z mála hadcových výchozů v oblasti, který není vyhlášen maloplošným zvláště chráněným územím; spolu s celou oblastí, kterou naučná stezka vede, je však evropsky významnou lokalitou.

Po dvou kilometrech, na lesním palouku, kde lze nedaleko nalézt zarostlé zříceniny jakési samoty, snad hájovny (?), opouští naučná stezka zelenou značku a po neznačené cestě míří k jihu. Kolem zastavení pod zalesněným vrcholem Pluhova boru (804 m n. m.), popisujícího, co je to vlastně hadec, sejdem k silnici, kde nás čeká informace o brusírnách hadce. Hadec totiž není jen přírodovědným unikátem, ale i velmi dekorativním kamenem. Od počátku 19. století se zde proto v malých lůmcích těžil a v okolí pracovalo několik brusíren na vodní pohon, kde se z něj vyráběly kříže, pomníky, ale i poháry, vázy, různé ozdobné předměty či bižuterie; v kostele v nedalekém Mnichově najdeme dokonce hadcovou křtitelnicí.

Naučná stezka pokračuje vlevo po silnici. Obcházíme národní přírodní rezervaci Pluhův bor, chránící reliktní hadcový bor. Jde o přírodně nejzachovalejší lokalitu celého hadcového komplexu. Právě zde se vyskytuje jedna z největších populací „čistého“ rožce kuříčkolistého, endemitu Mnichovských hadců, o němž již byla řeč.

Lesní cestou míříme ke Grünské kyselce. Hadce svým vysokým obsahem hořčíku neovlivňují jen vegetaci, ale i minerální vody. Grünská kyselka v údolí potoka Kyselka (dříve Psí potok) je právě jednou z takto silně hořečnatých minerálek. Její využití je doloženo již od 17. století. Počátkem 19. století byl pramen oficiálně

pojmenován po manželce hraběte Jindřicha Beaufort-Spontin, který se o jeho zvelebení zasloužil, Arnoštíným (Ernestinen Brunnen), později se však vžilo jméno podle nedaleké vsi, tehdy zvané Grün (dnes Louka). Postupně zde vznikly malé lázně s proslulou výletní restaurací, ke kterým dokonce zajižděl z Mariánských Lázní linkový autobus. Za 2. světové války, kdy byla pro svoji vysokou kvalitu a trvanlivost zdejší voda (stejně jako nedaleká Novoveská kyselka, ke které za chvíli dojdeme) posílána jednotkám wehrmachtu na frontu do Afriky, zde pracovali francouzští zajatci, ubytovaní v nedalekém zajateckém táboře. Po 2. světové válce však všechno toto zaniklo. Dnes je zdejší voda stáčená a prodávána pod obchodním názvem Magnesia. Avšak Magnesia nerovná se Grünská kyselka, jak je občas mylně tvrzeno; Magnesia vzniká mícháním vod z několika různých pramenů v okolí.

Po občerstvení kyselkou pokračujeme po silniče k hlavní silnici a po ní vlevo. Míjíme další z hadcových chráněných území – přírodní památku Dominova skalka (747 m n. m.). Ta je kombinací předešlého – najdeme zde jak stepní polohy, tak zbytky hadcového boru; a samozřejmě opět vše z typické hadcové květeny. Vstup do chráněného území, pojmenovaného na památku významného českého botanika prof. Karla Domina (který kolem roku 1900 provedl fytogeografickou studii květeny Slavkovského lesa), není omezen, a tak ho můžeme klidně důkladněji prozkoumat.

Na severním okraji Dominovy skalky narazíme opět na zelenou turistickou značku. Po ní se dáme vlevo k poslednímu zastavení naučné stezky – avizované Novoveské kyselce, původně nazývané Rybniční

(Teichsäuerling) či také Bečovská (Petschauer Sauerbrunn) podle panství, na němž se nacházela. Tvrdilo se o ní, že je to nejlepší minerálka v kraji. Na přelomu 19. a 20. století zde vznikla stáčírna, jejíž pozůstatky jsou dosud patrné. Kyselka měla velkou oblibu, zasílána byla dokonce až do Japonska. Ještě na přelomu 40. a 50. let, kdy byl Slavkovský les vojenským prostorem, ji využívala armáda, poté objekty zpustly a zanikly a vývěry byly zatopeny rybníkem (tak trochu symbolicky, vzhledem k původnímu jménu). Dnes již zde opět rybník není, vývěry jsou čerpány Magnesií, jak dosvědčují dřevěné „domečky“ v okolí, a v roce 2010 byla obnovena i unikátní historická kamenná studna. ■

Pramen Grünské kyselka